

Esperanton jälkeläinen Ido

Idon synty

aŭtoro Juha Metsäkallas · publikigita 2019-02-25

Esperanton historiaan tutustuessa ei voi välttyä kuulemasta muista apukielistä, erityisesti *esperantidoista* eli kielistä, jotka on luotu esperanton pohjalta. Näistä ensimmäinen ja merkittävin on ido, josta päätin kirjoittaa kaksiosaisen artikkelin. Tämä ensimmäinen kertaa lyhyesti idon syntytarinan, ja toinen esittelee itse kielen.

Idon synty

Teollinen vallankumous 1800-luvulla kutisti maailmaa, kun höyryjunien ja -laivojen avulla yhä usemmat ihmiset saattoivat matkustaa naapurikylää kauemmas. Tämä "kaukomaille" eli usein naapurimaahan matkustaminen havahdutti ihmiset huomaamaan, että naapuriaan ei ymmärtänyt. Syntyi useita yrityksiä luoda apukieli, jonka oppimalla ihmiset eri maista ymmärtäisivät toisiaan.

Ensimmäinen vähänkään laajempaan käyttöön päätenyt apukieli oli *volapük* eli maailmanpuhe. Volapük oli apukieleksi turhan monimutkainen, ja erinäisten syiden takia liike hajosi varsin pian.

Volapükkin lyhyeksi jääneen kukoistuskauten aikana Zamenhof julkaisi oman kielensä, *lingvo internacian*, jonka nimeksi myöhemmin vakiintui esperanto, toivoja, toivova (ihminen). Esperantonkin alkutaival oli vaivalloinen, mutta kieli jäi kuitenkin henkiin ja alkoi levitä hiljalleen.

Vaikka esperanto syrjäytti volapükkin puhutuimpana apukielenä, se oli silti vain yksi ehdotus lukuisten joukossa kansainväliseksi apukieleksi. Vuoden 1901 alussa perustettiin valtuuskunta kansainvälisen apukielen hyväksymiseksi. Valtuuskunta valmisteli asiaa ja kuuden vuoden kuluttua valittiin kymmenestä jäsenestä koostunut komitea valitsemaan virallista apukieltä. Komiteassa istui seitsemän yliopistoprofessoria ja mm. esperanton kielikomitean puheenjohtaja. Nykyvinkkelistä katsoen valtuuskunta oli toivottoman yksipuolinen: kaikki olivat valko-ihoisia miehiä *indoeurooppalaisen* kielialueen eurooppalaisesta haarasta.

Esperantistit olivat varmoja, että esperanto valitaan tuoksi viralliseksi kansainväliseksi apukieleksi. Komitea kuitenkin totesi, ettei yksikään ehdotetuista kielistä ollut sellaisenaan valmis. Esperanto toki oli ehdotuksista paras, mutta sekin vaatisi muutoksia. Muutoksien laatimista varten perustettiin Pysyvä komissio, jonka lähti työstämään uutta kieltä, joka sai nimeksi *ido*, (esperanton) jälkeläinen.

Tästä esperantistit repivät pelihousunsa! He olivat vakaasti sitä mieltä, että esperanton perusteet ovat koskemattomia: *La Fundamento estas netuŝebla!* Historian suurta ironiaa on,

että itse Zamenhof osallistui idon kehittämiseen ja osa idoon päätyneistä piirteistä on hänen ehdotuksiaan.

Vaikka Zamenhofista annetaan nykyaikana kuva, että hän oli leppoisa mies, joka vain antoi alkusysäyksen, ja loppu oli esperantisteista itsestään kiinni, Zamenhof mitä ilmeisimmin ymmärsi ainakin yhden kohdan täysin väärin. Idon kehittäjät käyttivät esperantosta ilmaisua ”primitiivinen” tarkoittaen, että se oli alkuperäinen kieli, jota työstetään. Zamenhof lienee ymmärtänyt primitiivisen alkukantaiseksi, epäkypsäksi, minkä seurauksena hän jätti ido-projektin ovet paukkuen.

osa 2 »

La origina artikolo estas publikigita 2019-02-25 en la retejo **Finna bablejo** kun rubriko **Esperanton jälkeläinen Ido**. Ĉi tiu PDF-versio estas kreita 2021-01-11. Vidu ankaŭ la aliajn afiŝojn de tipo **artikolo**, **finnalingvaj**.